

tumačenja nedavnih tragedija, pa tako i njihovo određenje budućnosti ostaje ukopano u blatu 'prevaziđene' prošlosti. Slabo se šta menja u tom ideološkom inženjeringu koji bi da mitologizira jučerašnje događaje, rezervišući patnju za 'nas', a krivicu za zločin za 'njih'. Ne slavimo više ubijanje nevinih, jer bi to bilo malo nezgodno na našim 'evropskim putevima', ali smo sačuvali netrpeljivost prema drugima kao bit naših postjugoslovenskih demokratija. To sve postaje očigledno kad nam se 'dogode' godišnjice. Kažem 'kad nam se dogode', jer su nedavna obeležavanja genocida u Srebrenici i operacije Oluja po načinu na koji su recipirana i učincima što su ih proizvela, naročito u Srbiji, gotovo podsećala na elementarne nepogode, dakle na nešto nepredvidivo, što vas zatekne nespremljene i nemoćne, pa reagujete konfuzno, kompenzirajući nesposobnost za racionalno delanje povišenom emocionalnom temperaturom. Svedočili smo premijerskim dramatičnim dilemama o odlasku ili ne odlasku, predsedničkim uvredama upućenim susednoj državi, pa opet premijerskim packama upućenim stranim ambasadorima, sve do razmene diplomatskih nota sa Hrvatskom. Gotovo kao da je ratno stanje. Pri svemu tome se zaboravilo na dostojanstvo žrtava i njihovih bližnjih. Ovo ne važi samo za srebreničke žrtve, koje srpska politika i dominantna kultura već dvadeset godina sistematski vređaju. Način na koji je srpski režim proteklih sedmica instrumentalizovao patnju Srba proteranih iz Hrvatske graniči se sa brutalnim cinizmom. Nedostatak elementarne ljudske brige za izbeglice jedna je od mnogih zlosrećnih konstanti srbijanske politike. Od početka jugoslovenske kataklizme ti nesrećni ljudi bili su pioni Miloševića i njegovih marioneta u Hrvatskoj. Martić, Hadžić i mnogi drugi razmetali su se pričama o suverenoj srpskoj državi na teritoriji Hrvatske. Šešelj i mnogi drugi – uključujući i neke koji bi danas da to zaborave – ponosno su se slikali tamo naoružani, preteći i podstičući mržnju. Arkan i mnogi drugi nesmetano su ubijali i pljačkali. Današnji režim iskoristio je godišnjicu da nariče nad sudbinom ljudi koji u Srbiji već dve decenije životare odbačeni i zaboravljeni. Sve se to radi zarad sakupljanja političkih poena, da se pokaže kako eto 'mi brinemo za svoj narod'. To je naprosto instrumentalizacija ljudskog stradanja. Na koji način i danas nacionalistički sentiment preteže nad grubim činjenicama razorenog društva i siromaštva?

Ne postoji pouzdana jednostavna formula o odnosu nacionalizma, s jedne strane, i ekonomskog stanja, socijalne i političke (ne)stabilnosti, s druge strane. Nacionalizmu su podložni i bogati i siromašni, i zemlje sa razvijenom demokratskom političkom kulturom, i one u kojima je demokratija tek fasada. Bogati Austrijanci su glasali za Hajdera, pa su se analitičari mučili da to objasne. Danska, koja je do juče možda mogla da bude gotovo sinonim za bogato a pristojno društvo zasnovano na solidarnosti, socijalnoj osetljivosti i poštovanju prava na razliku, okrenula se dramatično udesno na junskim izborima 2015. U Velikoj Britaniji vladajući konzervativci koriste slabo prikrivene nacionalističke argumente u kampanji za istupanje iz Evropske unije.

Kad je o Srbiji reč, čini se da se taj sentiment i te grube činjenice o kojima govoriš skladno dopunjuju, barem iz perspektive vladajućih elita. Milošević je dobijao izbore za vreme ratova i rekordne inflacije, dakle kad je život bio naprosto veoma loš i kad čini se nije bilo racionalnog razloga da 'narod' nastavi da podržava režim. U ovom pogledu, situacija danas nije mnogo drugačija. Srbija je ekonomski i socijalno razorena, a vladajuća stranka ipak uživa izuzetno veliku podršku. Ta nam stranka umesto perspektive oporavka zemlje nudi kombinaciju autoritarne kontrole državnog aparata i stare nacionalističke retorike, uz naglašenu servilnost prema jakima u međunarodnoj zajednici, gde su im predmeti obožavanja podjednako Angela Merkel i Vladimir Putin.